

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 3 (46)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2012

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 3 (46). — Рівне: РДГУ, 2012. — 150 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і методики виховання та навчання дошкільників, учнів і студентів, професійної орієнтації учнівської молоді, підготовки майбутніх педагогів.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, працівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкорвайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 7 від 24.02.2012 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028, м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 05.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2012

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихор С. Гендерний підхід в роботі вчителів як складова особистісно-орієнтованого виховання учнів / С.Вихор // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. пр. — Одеса, 2005. — №3-4. — С. 79-86.
2. Гендерні стратегії сталого розвитку України / За наук. ред. Л.С.Лобанової. — К.: Фенікс, 2004. — 432 с.
3. Гендерний розвиток в Україні. Реалії та перспективи // United Nations Development Programm UN in Ukraine. — Київ, 2003. — 103 с.
4. Говорун Т.В.. Стать та сексуальність: психологічний ракурс: навч. посібник. / Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 1999. — 384 с.
5. Говорун Т.В. Гендерна психологія: навч. посібник. / Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. — К.: Академія, 2004. — 308 с.
6. Кравець В.П. Гендерна педагогіка: навчальний посібник./ В.П. Кравець. — Тернопіль: Джура, 2003. — 406 с.
7. Лобанова Л.С.Гендерна рівність як необхідна умова сталого розвитку // Гендерні стратегії сталого розвитку України / Л.С. Лобанова, Л.Б. Магдюк; за наук. ред. Л.С.Лобанової. — К.: Фенікс, 2004. — 432 с.
8. Луценко О.А. Навчальна програма “Гендерна педагогіка” / О.А. Луценко // Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку. — К.: ПЦ Фоліант, 2004. — С. 45-105.
9. Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учеб для студ. пед. вузов / А.В. Мудрик; под ред. В.А. Слостенина. — М.: Изд. Центр “Академия”, 1999. — 184 с.
10. Татенко В. Гендерна нерівність в освіті: соціально-психологічний аспект / В. Татенко, І.Лебединська // Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 жовтня 2003 р.). — Тернопіль.: ТДПУ, 2003. — С. 125-130.
11. Шевченко Н.В. Гендер у дзеркалі історії та перспективи розвитку гендерних студій в Україні / Н.В.Шевченко // Український історичний журнал. — 2001. — №1. — С. 30-39.
12. Штылева Л.В. Почему учителю XXI века необходимо знать про «гендер» и обладать гендерным измерением в работе с детьми? / Л.В. Штылева // Внедрение гендерных курсов в систему среднего образования: Методическое пособие. — Иваново, 2000. — 165 с.

Резюме. В статье автор раскрывает историю развития гендерного образования и воспитания в Украине.

Ключевые слова: гендер, гендерное воспитание, гендерное равенство.

The summary. An author exposes the history of development of gender education and education in Ukraine.

Key words: gender, gender education, gender parity.

Одержано редакцією 24.11.2011 р.

УДК: 371. 314. 6 (09)

М.В. ОСТАПЧУК, Л.С. ОСТАПЧУК

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИ НАВЧАННІ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

Резюме. У статті показано проектну діяльність з погляду українських, російських, американських дослідників. Наведено приклад з фізики, який сприяє розвитку навичок високого рівня мислення.

Ключові слова: проектна діяльність, переваги, недоліки методу проектів

Слово «проект» європейськими мовами було запозичене з латини й означає «**викинутий уперед**», «той, що висувається», «той, хто впадає в очі». Пізніше проект починають розглядати як ідею, за якою суб'єкт може і має право розпоряджатися власними думками. Проектна діяльність – конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту. **Проектна діяльність належить до унікальних способів людської практики, зв'язаної із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задумів.**

Метод проектів (від грецької – шлях дослідження) – це система навчання, у процесі якої учні здобувають знання шляхом планування і виконання практичних завдань (проектів), які поступово ускладнюються. Проектування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту. Проектування – категорія перетворювальної діяльності, яка конструюється проектом [6].

Теорія і практика проектної діяльності активно розвивалась у кінці XIX – початку XX ст. Підходи до розуміння сутності цих понять у вітчизняній і зарубіжній педагогіці були різними.

1. Розуміння сутності методу проектів у вітчизняній педагогіці

А). На думку Г. Ващенко метод навчальних проектів є одним із методів, який суттєво збагачує навчальний процес школи. Він є одним із активних методів проведення занять, який передбачає, парну чи групову (але самостійну) діяльність тих, хто навчається, що забезпечує гарантоване досягнення спланованого результату. Він передбачає відхід від авторитарних і репродуктивних методів навчання, вимагає обміркованого й обґрунтованого поєднання з різними методами, формами і засобами навчання та є однією з чималої кількості розробок в українській освіті. Активні методи навчання, методи шукань, дослідні методи – так характеризував

Г. Ващенко групу методів, які з одного боку, сприяють посиленню активності учня в процесі навчання, а з іншого – наближують його до життя.

Саме в умовах активного пошуку та дослідження на перший план виступає випереджаючий розвиток самої людини, формування творчої особистості, яка проектує й організовує своє життя і доцільно перетворює навколишній світ. Бо що може бути кращим для становлення особистості, ніж відчуття успіху й власної значущості від результатів своєї праці. «Уміння проектувати у великому й малому, вибирати найбільш оптимальні, у той же час конкурентоспроможні варіанти розвитку. Цьому й навчає метод проектів» - твердив Г. Ващенко.

Григорій Ващенко вважав метод проектів одним із активних методів, однак у радянському експерименті були допущені суттєві недоліки, яких не можна повторювати у сучасній школі. Він відзначав:

1. Застосування методів навчання, що мають на меті розвинути особисту ініціативу учня і дух вільних творчих шукань, неможливе у країнах з тоталітарним режимом.

2. Не можна проектний метод навчання перетворити в систему, що включає в себе всі інші форми і методи навчання. Проект є одним з методів навчальної роботи.

3. Школа ні за яких умов державного й політичного життя не може бути додатком до якогось виробництва. Вона мусить бути пов'язана з навколишнім життям і в той же час залишатися закладом, що має на своїм завданні всебічно виховувати молоде покоління.

4. Пов'язуючи теорію і практику, слід в процесі навчання уникати однобокого практицизму й головну увагу звертати на вироблення в учнів наукового світогляду й ґрунтовних знань та розвиток здібностей логічного мислення. Це забезпечується різноманітністю методів, що їх застосовує школа в процесі навчання.

5. Не треба переважувати дітей практичними роботами і не давати їм практичних завдань, що не відповідають їхньому віку або мають характер «чорної роботи», що вимагає лише фізичних зусиль, а нічого не дає для розумового розвитку дитини. Особливо ж не слід давати дітям завдань, що вносять деморалізацію в життя родини і суспільства. Всі зарубіжні педагоги, що прихильно ставляться до методу проектів, твердять, що ін. збільшує у дітей цікавість до навчання і найкраще готує їх до життя, ніякі вправи не дадуть того, що дає дійсна робота. Найкращою школою для життя є саме життя, коли воно правильно організоване. Вся справа тільки в тім, щоб досконало вивчити інтереси та запити дітей [1].

Б). А. Макаренко у вітчизняній педагогіці по праву вважається основоположником теорії та практики педагогічного проектування. А. Макаренко на практиці удосконалив «техніку розмови педагога з вихованцем», «техніку дисципліни», «техніку покарання», «техніку самоврядування». Продуманість дій, їх послідовність, терпіння, зорієнтованість на вихованця до цих пір вражає в його педагогічній системі. Він був переконаним прихильником проектування в людині всього найкращого, формування сильної, багатой натури.

Розвиваючи цю ідею, Макаренко розробляє струнку концепцію «проектування» особистості. Педагогіка, стверджував Антон Семенович, наука доцільна. Педагог повинен ясно собі уявляти, яким він бачить свого вихованця на виході. Він повинен проектувати особистість. При цьому повинні бути дві виховні програми. Одна загальна, розрахована на всіх дітей. Всі вони, наприклад, повинні бути працьовитими, чесними, освіченими людьми. Але крім цього *потрібна ще програма, розрахована на конкретну дитину, яка передбачає повне розкриття його особистих здібностей та інтересів*. Він сформулював її на початку 30-х років просто і ясно: ми бажаємо виховати культурного робітника, дати йому освіту, бажано середню, дати кваліфікацію ... І закінчував цю характеристику словами: «Він повинен бути веселим, бадьорим, підтягнутим... здатним жити і любити життя, він повинен бути щасливим». *Чи може бути поставлено більш гуманне завдання, ніж виховати щасливу і освічену людину?* [2].

В). Софія Русова віддавала методу проектів велику педагогічну вартість. Зокрема у праці «Сучасні течії в новій педагогіці» вона писала, що дотепер шкільні програми подавали учням ізольовані факти з різних наук, досить далеких від життя. Метод проектів наче єднає науку з щоденним життям, вимагає від учня цілої низки раціональних зусиль і твердої волі, щоб довести всю справу до кінцевої мети. Русова виділяє проекти двох типів: проекти ініційовані учнями і проекти, сугестовані вчителем, якими діти зацікавлюються і захоплюються. Спрямовуючу роль С. Русова відводить вчителю, який має добре знати науковий зміст проекту, техніку його виконання, уміти викликати в учнів той моральний ентузіазм, який підтримує енергію і волю учнів [3].

2. Розуміння сутності методу проектів у російській педагогіці

Велику увагу проектному методу навчання приділяв один з творців нової школи і педагогіки в Росії **С. Шацький** Він виходив з того, що школа повинна готувати учнів до життя і дозвіл дитячого питання не в тому, щоб усі діти були грамотними, а в тому, щоб вміли жити. Шацький вважав, що виховання людини має бути вихованням його самостійності в процесі самостійної творчої діяльності. В організації дитячого життя в даний момент він бачив сенс і мету педагогічної діяльності.

Підготовка до життя і розвиток самостійності повинні здійснюватися в процесі виконання учнями конкретних справ, список яких необхідно мати у школі. Кожну з тем шкільної програми потрібно з'єднати з виконанням практичної справи, тобто проекту, що має життєве значення, доступного учням і враховує їх інтереси. У систему проектної діяльності С. Шацький включив «приспосовування» дитини до матеріалу (вибір відповідного матеріалу для тієї чи іншої мети) і до інструменту (вміння користуватися інструментами).

3. Метод проектів у розумінні американської педагогіки

Основоположником педагогічного проекту вважається **Джон Дьюї**, американський філософ – прагматик, психолог і педагог. Дж. Дьюї пропонував будувати навчання на активній основі, через доцільну діяльність

учня, погодившись з його особистим інтересом саме в цьому знанні. Потрібно було показати дітям їх особливу зацікавленість у придбаних знаннях, які можуть і повинні стати в нагоді їм у житті. Для цього необхідна проблема, взята з реального життя, знайома і значуща для дитини, для вирішення якої необхідно докласти отримані знання, нові знання, яку ще належить придбати. Учитель може підказати джерела інформації, а може просто направити думку учнів у потрібному напрямку для самостійного пошуку. Але в результаті учні повинні самостійно і в спільних зусиллях вирішити проблему, застосувавши необхідні знання часом зрізних областей, отримати реальний і відчутний результат. Вся робота над проблемою, таким чином, набуває контури проектної діяльності.

Умовами успішного навчання за Дьюї є: *проблемність навчального матеріалу; активність дитини; зв'язок навчання з життям дитини, грою, працею.*

В. Кіппатрик під методом проектів розумів «від душі виконуваний задум». Його типологія проектів відноситься практично до будь-якої області: від побудови механізмів до вирішення математичних завдань, вивчення французьких слів, спостережень за сонячним заходом або прослуховування сонати Бетховена. На відміну від своїх попередників В. Кіппатрик не пов'язував проект з якоюсь конкретною областю. При виконанні проекту повинен панувати дух демократії [4; 6; 7].

4. Психолого-дидактичні особливості методу проектів

Педагогічна діяльність сьогодні вимагає залучення суб'єкта навчання до перетворюючої діяльності, а не тільки до засвоєння знань. Необхідно надати навчальній діяльності учня новий особистісний зміст, дозволити йому впливати на хід і результативність навчальної діяльності.

Можна виокремити певні ознаки й особливості застосування методу проектів у школі.

1. Будь-який проект створюється на випереджаючій основі, що дає змогу учневі побачити перспективу подальшої діяльності.

2. Проектна діяльність – це невід'ємна складова мислення вчителя й учня.

3. Проектна діяльність учня передбачає насамперед визначення ним мети діяльності, що призводить до змін у мотиваційній сфері: учитель свідомо вибирає способи проектної діяльності. При цьому на якісно новому рівні реалізується потенціал розвитку як активного суб'єкта, що пізнає навколишній світ і самого себе, здобуває власний досвід діяльності в навколишньому світі.

4. У проектній діяльності особливого значення набуває вирішення конкретних завдань, що на практиці реалізуються в конкретному досвіді, думках, почуттях школяра.

5. Його характеризує: особистісна орієнтованість, яка порушує лінійність, програмованість освітнього процесу, що надає йому рис вибіркованості, саморозвитку, цілісності, опоросередкованості, ставлення й знаходження особистістю неповторної індивідуальності, духовності, творчого початку.

6. Навчальне проектування, що має єдині дидактичні підстави, органічно включає в його зміст когнітивний, діяльнісний, аксіологічний й особистісний компоненти.

7. Навчальне проектування в контексті особистісного-орієнтованого навчання дає можливість дуже широко використати метод моделювання, в якому результат дослідження переноситься з моделі на об'єкт.

Метод проектів завжди зорієнтований на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, парну, групову) протягом певного проміжку часу. Результати виконаних проектів повинні бути помітними, тобто, якщо це теоретична проблема, то визначено шляхи її вирішення; якщо практична – це має бути реальний результат, готовий до впровадження.

5. Переваги і недоліки методу проектів

Метод проектів забезпечує численні переваги і для учнів і для вчителів. Все більше число академічних досліджень показує, що використання методу проектів надихає учнів, скорочує число прогулів, дає імпульс спільному навчанню і підвищує успішність. Для учнів переваги методу проектів включають:

- збільшення відвідуваності, зростання самостійності і поліпшення відношення до навчання;
- можливість розвивати складні уміння, такі як навички мислення високого рівня, навички рішення проблем, спільна діяльність і комунікація;
- планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати;
- використовувати багато джерел інформації, самостійно збирати і накопичувати матеріал;
- аналізувати, співставляти факти, аргументувати свою думку, приймати рішення.

Проектна діяльність передбачає роботу в колективі. Великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проектів примушує учнів об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню, формує соціальну особистість, працюючи у команді діти вчаться взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок естетичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності. Завдяки спланованим діям, учитель досягає взаємодії дитячої душі і розуму, навчає мислити. Ця основа сприяє формуванню вільної творчої особистості.

Недоліками проектної діяльності є те, що вчителю потрібно багато готуватися до уроку, постійно здійснювати індивідуальний підхід до учнів. Роль педагога у проектній діяльності набагато зменшується, так як його завданням є координація дій учнів, а інше вони повинні виконувати самостійно.

Метод проектів не можна застосовувати у випадках, коли в учнів відсутні елементарні знання, при вивченні репродуктивного матеріалу: зокрема, простих формул фізичних законів, означень, біографій вчених.

6. Розвиток в учнів навичок творчого і критичного мислення за Б. Блумом

У 1956 році Бенджамін Блум запропонував багаторівневу систему розвитку розумової діяльності учнів. Для визначення рівня розвитку у школярів навичок творчого і критичного мислення він виділив шість ступенів мислення: знання (базовий), розуміння, використання (середній), аналіз, синтез і оцінювання (вищий) фактів інформації та їх застосування для розв'язування завдань реального життя.

Критичне мислення проявляється в здатності дитини самостійно аналізувати інформацію, вмінні бачити помилки або логічні порушення у твердженнях різних авторів або партнерів, аргументувати свої думки, змінювати їх, якщо вони неправильні, і відстоювати, якщо вірні, прагненні до пошуку оптимальних та аргументованих рішень [5].

Очевидно, що способи та прийоми, використовувані в традиційному навчанні, дозволяють досягти лише перших трьох рівнів навчальних цілей. Прикладом можуть слугувати завдання, розташовані наприкінці будь-якого параграфа підручника фізики. Зазвичай для їх виконання достатньо простого відтворення інформації тексту. Завдання, що вимагають від учнів розуміння та застосування, як правило, не завжди використовуються вчителями. *Проте саме проектна діяльність вимагає від учня застосування мислення високого ступеня: аналіз, синтез, оцінювання.*

7. Покажемо деякі елементи проектної діяльності при вивченні теми: «Механічні коливання і хвилі»

Назва проекту. **Створюємо карту корисних копалин у нашому краї**

Ключове питання. Чи допоможе маятник мені у житті?

Тематичні питання. 1. Чи відрізняються рухи людини на поверхні Місяця і на Землі? 2. Що мені дає знання прискорення g для даної місцевості? 3. Чи зможу я створити пристрій для вимірювання прискорення вільного падіння? **Змістові питання.** 1. За якою формулою можна визначити прискорення вільного падіння? 2. Як залежить період коливань математичного маятника від його довжини і прискорення вільного падіння? 3. Від яких величин залежить прискорення вільного падіння для даної місцевості?

Стислий опис. Проект з фізики, географії, математики для учнів основної школи. Учні на уроках та в позаурочний час спробують створити карту корисних копалин для своєї місцевості. Для цього вони активізують знання з предметів фізики, математики, географії. Потім за нахилами поділяються на групи – експериментатори, математики, географи. Групи працюють у співпраці і взаємодопомозі. Експериментатори виготовляють математичний маятник, вимірюють прискорення вільного падіння на різних ділянках місцевості. Математики проводять обчислення g з точністю чотирьох знаків після коми. Географи на основі отриманих даних складають карту корисних копалин місцевості. Разом створюють презентацію, публікацію, веб-сторінку. Запрошують до співпраці.

Діяльність учнів. I етап. Учні ознайомлюються з презентацією вчителя, ключовими та тематичними питаннями, обирають тему учнівського міні-проекту для дослідження. Перед початком роботи у проекті ініціативна група учнів підбирає матеріали з обраної теми, знаходить малюнки і випускає інформаційний бюлетень. Учні знайомляться з матеріалом підручників фізики, географії, математики, Проходять тестування.

II етап. Об'єднуються в групи за вподобаннями та планують роботу над дослідженням. 1-група – «експериментатори» - виготовляють математичні маятники, випробовують їх у дії, зупиняються на найкращій моделі. Виконують досліди, аналізують отримані результати. Учні планують, розробляють сценарій мультимедійної презентації, презентують її перед іншими групами. 2-група – «математики» виводять кінцеву формулу для обчислення прискорення вільного падіння математичного маятника. Обробляють результати експерименту першої групи, складають діаграми, таблиці, готують презентацію для всього класу. 3-група – «географи» - на основі даних перших двох груп складають карту місцевості і позначають можливі місця залягання корисних копалин. Порівнюють із існуючими картами для даної місцевості.

Всі учні готують мультимедійну презентацію і демонструють результати роботи груп перед учнями інших класів школи.

Висновки. В основу методу проектів покладена ідея, що відображає сутність поняття «проект», його прагматичну спрямованість на результат, який отримано при вирішенні тієї чи іншої практично чи теоретично значущої проблеми. Головним є те, що цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Щоби досягти такого результату, необхідно вчити учасників проекту самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних галузей, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів розв'язання проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розвивати навички високого рівня мислення: аналіз, синтез, оцінювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів / Григорій Ващенко. – К.: Українська видавнича спілка, 1997. – 410 с.
2. Карпенчук С. Г. Педагогічна технологія А. С. Макаренка в контексті сучасної педагогіки: автореферат дис.. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук.: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / С.Г. Карпенчук. – К.: І-т педагогіки України, 2003. – 40 с.
3. Русова С. Дидактика: вибрані педагогічні твори: у 2-х кн./ Софія Русова. – К.: Либідь, 1997. – Кн. 2 – С. 134-306.
4. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. / Г. К. Селевко, - М.: НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.

5. Тягло О. В. Критичне мислення: Навчальний посібник. /О. В. Тягло – Х: Основа, 2008. – 189 с.
6. Енциклопедія освіти/ Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.– С. 717-718.
7. Ісаєва Г. М. Метод проектів – ефективна технологія навчання учнів сучасної школи // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. Практично зорієнтований збірник. – К.: Департамент, 2003. – С. 207-211.

Резюме. В статті розкрито проектну діяльність з точки зору українських, російських, американських дослідників. Наведено приклад з фізики, який сприяє розвитку мислення високого рівня.

Ключевые слова: проектная деятельность, преимущества, недостатки метода проектов.

The summary. The article deals with project activity in a view of Ukrainian, Russian, and American investigators. The author gives a sample in physics which helps to develop the high level skills.

Key words: project activity, advantages, defects of project method.

Одержано редакцією 20.12.2011 р.

УДК: 37. 014. 5

О.М. СОВГАР

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПЕДАГОГІЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮЛІАНА РОМАНЧУКА

Резюме. У статті охарактеризовано педагогічно-просвітницьку діяльність Ю. Романчука, його роботу над складанням шкільних підручників для українських шкіл та гімназій, а також проаналізовано просвітницьку працю в «Просвіті» та «Учительській громаді».

Ключові слова: Юліан Романчук, гімназія, підручники, «Просвіта», «Учительська громада».

Постановка проблеми. Юліан Романчук – відомий громадсько-політичний діяч, педагог, книговидавець. У другій половині XIX ст. він виступив засновником більшості українських національно-культурних та економічних громадських інституцій, залишив помітний слід у редакційно-видавничій сфері української культури. Працюючи на педагогічній ниві – проявив себе здібним педагогом. Наполегливість та працьовитість молодого політика забезпечили йому авторитет та повагу серед відомих тогочасних громадсько-політичних діячів.

На відміну від громадсько-політичної діяльності Ю. Романчука, його праця на педагогічній ниві залишилася поза увагою дослідників. Постає Ю. Романчука фрагментарно відображена в сучасних дослідженнях, які присвячувалися історії народовецької (націонал-демократичної) течії українського руху в Галичині та діяльності культурно-просвітніх інституцій. Зокрема окремі аспекти досліджуваної теми проаналізовані у працях В. Булачека, І. Сохоцького, І. Чорновола, О. Аркуші та ін. дослідників. Мета статті – охарактеризувати педагогічно-просвітницьку діяльність Ю. Романчука у другій половині XIX – на початку XX ст. Джерельною базою статті є, передусім, документи Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДАУЛ), неопубліковані матеріали українських політичних, громадських і національно-культурних організацій Галичини, праці Ю. Романчука, матеріали тогочасної галицької періодики, спогади відомих громадсько-політичних діячів.

Виклад основного матеріалу. Ю. Романчук народився 24 лютого 1842 р. в с. Крилосі, біля Галича. 1847 р. батько переїхав в с. Дуліби (біля Стрия), де магістрат цього міста відкрив парохіяльну (3-класову) школу. Закінчивши її, Ю. Романчук пішов навчатись до четвертого класу окружної головної школи в Стрию, де також існувала нижча реальна (двокласова) школа. Ю. Романчук згадував, що це була, мабуть, єдина така школа в Львівській дієцезії, яка «стояла під зарядом греко-католицької, а не латинської консисторії. Але так само як всі інші подібні школи мала викладову мову німецьку з переважно польськими учителями і з польським характером» [1].

Після закінчення з відзнакою Стрийської школи Ю. Романчук пішов навчатися до Станиславівської гімназії. У 1855 р. продовжив навчання у цісарсько-королівській академічній гімназії м. Львова, де 1860 р. склав іспити з відзнакою. У 1860 р. Ю. Романчук вступив до Львівського університету. Не отримуючи жодної допомоги з дому, Ю. Романчук у цей період заробляв на життя репетиторством. «До пильнішої науки взявся, – згадував майбутній відомий політик, – аж пізно, стративши багато часу на даване лекції, тож опісля пізналися змарнованими перші літа по уживанню університетської свободи, високо цінений професорами» [2]. На формування його світогляду і політичних переконань мали значний вплив твори М. Шашкевича, поезії Т. Шевченка, які він знав напам'ять.

У 1863 р. Ю. Романчук розпочав педагогічну діяльність у німецькій гімназії м. Львова, у 1868 р. перейшов на роботу в українську Академічну гімназію, де працював до 1900 р. Працюючи на педагогічній ниві як викладач єдиної тогочасної української середньої школи, він виявив себе прекрасним педагогом, знавцем класичних мов, чудовим вихователем своїх учнів. Під керівництвом директора гімназії О.В. Ільницького, Ю. Романчук розпочав складати шкільні підручники українською мовою, зокрема видав «Руську читанку для четвертої класи народних шкіл», дві частини «Читанки для нижчих середніх шкіл» [3].

ЗМІСТ

Білявцева О.В. Духовна культура молоді: реалії та перспективи.	3
Овадюк О.О. Українська етнопедагогіка – важливий компонент національної системи освіти України.	6
Свердлова Т.Г. Становлення системного підходу як методологічного засобу вітчизняної педагогіки.	14
Петрук Л.П. Освітньо-виховна діяльність братських шкіл України XVI-XVIII ст.	18
Крат І.В. Щодо питання про роль Едукаційної Комісії (1773 р.).	23
Тимочко І.Б. Громадсько-педагогічна діяльність культурно-освітніх діячів Волинських братств у системі розвитку загальноосвітніх тенденцій.	25
Литвинова Н.В. Професійна компетентність як об'єкт дослідження науковців.	30
Нечипорук Л.І. Професійна компетентність вчителя ноосферної школи.	33
Ліончук Р.А. Становлення гендерного підходу до освіти та виховання в Україні.	37
Останчук М.В., Останчук Л.С. Проектна діяльність при навчанні: історія, теорія, практика.	40
Совзар О.М. Основні напрями педагогічно-просвітницької діяльності Юліана Романчука.	44
Мельничук Л.В. Тенденції соціального розвитку зрілості молодших школярів 60-80 роки ХХ ст.	47
Курок В.П. Інженерно-педагогічна освіта в Україні в період 90-і рр. ХХ ст.- початок ХХІ ст.	50
Галатюк М.Ю. Ціннісно-мотиваційна компетенція у контексті діяльнісної теорії навчання.	53
Шахненко В.І. Нищення української мови як одна із причин руйнування української національної культури і наступної демографічної кризи.	57
Поніманська Т.І. Нормативно-методичні орієнтири гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку.	63
Скрипник Н.І. Експериментальне вивчення вмій старших дошкільників взаємодіяти з оточуючими.	68
Приймак О.П. Оптимальне поєднання методів навчання у процесі засвоєння учнями початкових класів табличних випадків арифметичних дій.	71
Шутяк В.Г. Початкове технічне моделювання з паперу і картону.	74
Симонович Н.В. Психолого-педагогічні передумови використання інтерактивних освітніх технологій в трудовому навчанні.	78
Грипич С.Н. Значення художньої літератури в розвитку особистої культури дитини.	82
Щетина Н.П., Литвин О.М. Методичні аспекти застосування ігрових технологій у графічній підготовці школярів.	86
Войтелева Г.О. Використання технологічної документації у процесі проектно-технологічної діяльності.	89
Войтко А.І. Моделювання професійної проби як підґрунтя професійного самовизначення учнів основної школи.	92
Лукашовська А.В. Стимулювання розвитку творчих умінь підлітків засобами української етнопедагогіки.	96
Яциур М.С. Підготовка майбутніх учителів технологій до профорієнтаційної роботи з учнями на основі алгоритму вибору професії.	100
Шевель Б.О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій студентами педагогічних спеціальностей під час технічного проектування.	104
Лазаренко Н.Ю. Методика організації групової навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з практикуму в навчальних майстернях з технології приготування страв.	107
Бордюк В.М. Професійний розвиток майбутніх вчителів засобами мотиваційного тренінгу.	111
Петренко О.Б. Практика впровадження гендерного підходу у навчальний процес вищого навчального закладу.	115
Ковальчук Л.О. Педагогічний такт і тактика у контексті формування культури професійного мислення майбутніх педагогів.	120
Трофімчук В.М. Технічний дизайн – важливий етап підготовки майбутнього вчителя технологій до професійної діяльності.	127

<i>Шурин О.І.</i> До питання формування творчої особистості майбутніх учителів.	130
<i>Галай В.М.</i> Теоретичні аспекти формування професійної компетентності вчителів технологій.....	134
<i>Бордюк М.А., Шевчук Т.М, Бордюк Н.А.</i> Основні напрями формування знань про полімерні матеріали у майбутніх педагогів.	137
<i>Димченко С.С.</i> Духовне відродження особистості Богдана Депо в контексті розвитку Українського диригентського мистецтва.	142
<i>Відомості про авторів.</i>	147